

VZDELÁVANIE DOSPELÝCH V EÚ A HLAVNÉ VÝZVY V REAKCII NA PANDÉMIU COVID-19

Simona Polonyová¹

¹Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra sociálneho rozvoja a práce, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika

Link to this article: <https://doi.org/10.11118/lifele20211101075>

Podáno: 22. 9. 2020, Prijato: 7. 3. 2021

To cite this article: POLONYOVÁ SIMONA. 2021. Vzdelávanie dospelých v EÚ a hlavné výzvy v reakcii na pandémiu COVID-19. *Lifelong Learning - celoživotní vzdělávání*, 11 (1): 75–95.

Abstrakt

Význam vzdelávania dospelých v súčasnom svete stále rastie. Potreba vzdelávania dospelých v EÚ je zosilňovaná vo väzbe na demografické i klimatické zmeny, automatizáciu, nové technológie, ako aj digitálnu transformáciu. Vzdelávanie dospelých poskytuje príležitosť jednotlivcom prispôbiť sa zmenám na trhu práce a v spoločnosti, najmä pokiaľ ide o nízkokvalifikovaných a starších pracovníkov. Hoci význam vzdelávania dospelých rezonuje, pokrok v dosahovaní miery účasti na vzdelávaní dospelých smerom k dosiahnutiu cieľa EÚ je nedostatočný. Súčasná situácia spojená s COVID-19 ešte viac zdôraznila význam neformálneho vzdelávania dospelých, najmä pre najzraniteľnejšie skupiny ľudí, ktorým vytvorila alebo prehĺbila bariéry vo vzdelávaní. Zdôraznila ešte vo väčšej miere problém obmedzenej digitálnej pripravenosti, posilnila potrebu významu správnych schopností z pracovnej i zo sociálnej perspektívy a potrebu budovania odolnosti. Predostrela nové vý-

zvy zamerané na posilnenie stratégie vzdelávania dospelých na úrovni EÚ; na podporovanie občianskej, finančnej, environmentálnej a zdravotnej gramotnosti; ako aj na poskytovanie štrukturálnej podpory krajinám, v ktorých táto podpora absentuje a na zabezpečenie stabilného a primeraného financovania s osobitnou podporou pre zraniteľné skupiny dospelých populácie. Cieľom štúdie je prezentovať aktuálny pohľad na vzdelávanie dospelých v podmienkach EÚ a poukázať na hlavné výzvy, ktorým musí vzdelávanie dospelých v kontexte celoživotného vzdelávania s ohľadom na prebiehajúcu pandémiu Covid-19 čeliť.

Kľúčové slová: vzdelávanie dospelých, Covid-19, celoživotné vzdelávanie, neformálne vzdelávanie

ADULT EDUCATION IN THE EU AND THE MAIN CHALLENGES IN RESPONSE TO THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

The importance of adult education in today's world is constantly growing. The need for adult education in the EU intensifies with demographic and climate changes, automation, new technologies as well as digital transformation. Adult education provides an opportunity for individuals to adapt to changes in the labour market and society, especially for the low-skilled and older workers. Although people understand the importance of adult education, progress in achieving participation rates in adult education towards the EU target is insufficient. The current situation associated with COVID-19 has further highlighted the importance of non-formal adult education, especially for the most vulnerable groups of people to whom it has created or deepened barriers to education. It emphasized, even more, the problem of limited digital skills and equipment, reinforced the need for the importance of the right skills from a work and social perspective and the need to build resilience. It has set out new challenges aimed at strengthening the adult education strategy at the EU level, at promoting

civic, financial, environmental and health literacy, as well as structural support to countries where such support is absent, and at ensuring stable and adequate funding with specific support for vulnerable groups of the adult population. The study aims to present a current view on adult education in EU conditions and to point out the main challenges that adult education has to face in the context of lifelong learning regarding the ongoing Covid-19 pandemic.

Keywords: adult education, Covid-19, lifelong learning, non-formal education

Celoživotné vzdelávanie možno vnímať ako základný rámec, ktorý má pokrývať vzdelávanie vo všetkých súvislostiach vo forme formálneho i neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Zahŕňa vzdelávacie aktivity vykonávané počas celého života od vzdelávania v ranom detstve až po vysoké školstvo, odborné vzdelávanie a prípravu, ako aj vzdelávanie dospelých (Záverý Rady, 2009). V kontexte celoživotného vzdelávania pokrýva najdlhšie obdobie života človeka práve vzdelávanie dospelých. Je rozhodujúce pre udržanie dobrého zdravia, zotrvanie v komunite a pre úplné začlenenie do všetkých aspektov spoločnosti (Maľa, 2020b). V súlade s uznesením o obnovenom európskom programe je vzdelávanie dospelých vnímané (Uznesenie Rady, 2011; Eurostat, 2020b) ako celá škála činností v rámci všeobecného i odborného formálneho a neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktorým sa dospelá populácia venuje po ukončení počiatočného vzdelania a odbornej prípravy.

Potreba vzdelávania dospelých v európskom priestore je zosilňovaná vo väzbe na demografické i klimatické zmeny, automatizáciu, nové technológie či digitálnu transformáciu. Všetky tieto aspekty predstavujú nové výzvy. V kontexte spoločenských, hospodárskych a globálnych výziev môže vzdelávanie dospelých pomôcť zlepšovať a rozvíjať zručnosti, udržiavať aktuálne zručnosti na podporu hľadania kvalitnej pracovnej sily, prispôsobovať sa technologickému vývoju, rozvíjať profesijnú kariéru či pomáhať zvyšovaním kvalifikácie a rekvalifikácie pri návrate na trhu práce (Sustainable development, 2020). Jeho aktívna úloha bude naďalej zosilňovaná aj vo väzbe na uspokojovanie dopytu po nových zručnostiach, ktoré budú zodpovedať požiadavkám jednotlivca, trhu práce a spoločnosti (Novotná, 2020). A v neposlednom rade bude plniť mimoriadne potrebnú a aktuálnu úlohu v kontexte súčasnej pandémie Covid-19, ktorá uvedené výzvy ešte viac urýchľuje a zosilňuje.

Cieľom teoretickej štúdie je prezentovať aktuálny pohľad na vzdelávanie dospelých v podmienkach EÚ a poukázať na hlavné výzvy, ktorým musí vzdelávanie dospelých v kontexte celoživotného vzdelávania s ohľadom na prebiehajúcu pandémiu Covid-19 čeliť.

Príspevok je rozdelený do troch hlavných častí. Prvá časť štúdie približuje základné východiská problematiky foriem vzdelávania dospelých. V tejto súvislosti načrtáva odlišnosti v jednotlivých formách vzdelávania dospelých, z ktorých vychádzajú nasledujúce časti príspevku. Druhá časť pojednáva o postavení a význame vzdelávania dospelých v súčasných podmienkach a rozpracováva participáciu dospelých populácie na vzdelávacích aktivitách. Osobitná pozornosť je venovaná formovaniu súčasnej podoby vzdelávania dospelých v podmienkach EÚ prostredníctvom dvoch skúmaných oblastí, a to prostredníctvom pohľadu na hlavné typy vzdelávania dospelých, na základe ktorých členské krajiny prijímajú opatrenia a poskytujú programy vzdelávania dospelých a pohľadu na syntézu silných a slabých stránok systémov vzdelávania dospelých v členských krajinách EÚ. Posledná (tretia) časť, popisuje hlavné výzvy v oblasti celoživotného vzdelávania s akcentom na vzdelávanie dospelých a načrtáva reakcie na tieto výzvy v kontexte pandémie COVID-19.

Príspevok sa opiera o štúdium dokumentov, spracovanie dostupných informácií a dát, o tzv. desk research s použitím logických metód, konkrétne analýzy a syntézy. Zdrojom sekundárnych informácií a dát v teoretickom výskume boli predovšetkým najaktuálnejšie súhrnné správy Európskej komisie, strategické dokumenty na úrovni EÚ, odborné správy a štúdie, medzinárodné klasifikácie, údaje z výsledkov prieskumov zverejnených v databáze Eurostat (Prieskum vzdelávania dospelých – AES, EU-LFS, Program pre medzinárodné hodnotenie kompetencií dospelých – PIAAC).

1 ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ K FORMÁM VZDELÁVANIA DOSPELÝCH

Pri vymedzení základných rozdielov v jednotlivých formách vzdelávacích aktivít vychádzame z aktuálnej verzie Manuálu klasifikácie vzdelávacích aktivít (CLA) z roku 2016 (Classification, 2016; Eurostat, 2019), ktorý je jedným z kľúčových nástrojov pre štatistické zisťovanie účasti jednotlivcov na celoživotnom vzdelávaní. Vymedzenie jednotlivých foriem celoživotného vzdelávania v rámci spomínanej klasifikácie je zosúladené s aktuálnou medzinárodnou klasifikáciou vzdelávania ISCED 2011. Tieto klasifikácie sú tiež

štatistickým nástrojom pre zmapovanie účasti osôb vo veku 25 až 64 rokov na vzdelávaní dospelých v rámci Prieskumu vzdelávania dospelých, ktorý je súčasťou štatistik EÚ o celoživotnom vzdelávaní, a o ktorý sa opierame do značnej miery i v tejto štúdií.

V súlade s klasifikáciami CLA a ISCED 2011 môžeme definovať už spomínané tri základné formy vzdelávacích aktivít. Pod *formálnym vzdelávaním* rozumieme inštitucionalizované, plánované a zámerné vzdelávanie, uznávané príslušnými národnými vzdelávacími orgánmi. Je spájané väčšinou s počiatočným vzdelávaním, predstavuje v podstate formálny vzdelávací systém v danej krajine. Jeho výsledkom je nadobudnutie kvalifikácie s udeľením oficiálne uznávaných dokladov. Za istých podmienok môže zahŕňať aj ďalšie typy vzdelávania, ak sú uznané príslušnými národnými vzdelávacími orgánmi ako súčasť formálneho vzdelávacieho systému, napr. vzdelávanie dospelých v prípade záujmu zvýšiť si odbornú kvalifikáciu s cieľom absolvovať formálne vzdelávanie (Classification, 2016; UIS, 2012; Eurostat, 2016).

Neformálne vzdelávanie zahŕňa inštitucionalizované, zámerné a plánované vzdelávacie aktivity poskytovateľom vzdelávania, mimo formálneho vzdelávacieho systému. Je doplnkom, resp. alternatívou k formálnemu vzdelávaniu v kontexte celoživotného vzdelávania. Zameriava sa na ľudí všetkých vekových skupín, zvyčajne sa poskytuje vo forme kurzov, workshopov alebo seminárov. Vedie väčšinou ku kvalifikáciám, ktoré príslušné vnútroštátne alebo regionálne vzdelávacie orgány neuznávajú za formálne alebo rovnocenné s formálnymi kvalifikáciami. Môže zahŕňať programy zamerané, napr. na zlepšenie životných zručností, pracovných zručností; ako aj na sociálny a kultúrny rozvoj. Pre štatistické účely v rámci Prieskumu vzdelávania dospelých (Eurostat, 2020a) sú v rámci neformálneho vzdelávania vyčlenené štyri druhy vzdelávacích aktivít: kurzy; workshopy alebo semináre; súkromné hodiny (napr. doučovanie) a zaškolenie, resp. zaučenie na pracovisku pod odborným vedením organizované zamestnávateľom.

Pri odlišení informálneho učenia sa od formálneho a neformálneho vzdelávania možno vychádzať z manuálu klasifikácie vzdelávacích aktivít (Classification, 2016), ktorý používa jedno zásadné odlišovacie kritérium, a to či je vzdelávacia aktivita inštitucionalizovaná alebo nie. Informálne učenie teda na rozdiel od formálneho a neformálneho vzdelávania nie je inštitucionalizované, t. j. závisí od jednotlivca čo, kde a kedy prebieha. A nemusí byť zámerné. Zahŕňa vzdelávacie činnosti v každodennom živote, v rodinnom prostredí, v miestnej komunite atď. (Classification, 2016; Eurostat, 2020a).

Na druhej strane však treba dodať, že pre informálne učenie sa je príznačné, že prebieha popri alebo sa dokonca prekrýva s formálnym a neformálnym vzdelávaním. Inak povedané, ak sledujeme naplnenie určitého vzdelávacieho cieľa, nie je možné sa vyhnúť osvojeniu si poznatkov, ktoré nie sú súčasťou tohto cieľa (Drinkova, 2019).

2 VZDELÁVANIE DOSPELÝCH V EÚ V KONTEXTE CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA

V podmienkach EÚ rezonuje význam celoživotného vzdelávania, ktorý v podstate zastrešuje hlavné piliere európskej vzdelávacej politiky a systémov vzdelávania a odbornej prípravy v jednotlivých členských krajinách EÚ. Je podstatným prvkom politiky vzdelávania a odbornej prípravy v Európe. Vzdelávanie a odborná príprava predstavujú kľúčové determinanty rastu, zamestnanosti a produktivity; prispievajú k tvorbe inovácií a konkurencieschopnosti. Vzhľadom na meniace sa ekonomické podmienky má pre budúcnosť Európy zásadný význam.

Zásadným krokom v smerovaní politiky vzdelávania a odbornej prípravy v Európskej únii bolo prijatie Lisabonskej stratégie v roku 2000, a teda prechod k znalostnej ekonomike, k spoločnosti založenej na vedomostiach s akcentom na celoživotné vzdelávanie ako spôsobu úspešnému prechodu. V kontexte lisabonskej stratégie sa v roku 2002 schválil pracovný program „Vzdelávanie a odborná príprava 2010, ktorý vytvoril kľúčový rámec pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej prípravy s cieľom poskytnúť jednotlivým členským štátom podporu pri zlepšovaní vnútroštátnych systémov vzdelávania a odbornej prípravy prostredníctvom otvorenej metódy koordinácie. Súčasný strategický rámec pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave – ET2020, t. j. Vzdelávanie a odborná príprava 2020 sa implementoval v roku 2009 ako neoddeliteľná súčasť Stratégie Európa 2020. Hoci zodpovednosť za vnútroštátne systémy vzdelávania a odbornej prípravy nesú členské štáty, EÚ má právomoc vykonávať činnosti na ich podporu, koordináciu (Fournier *et al.*, 2018). V tejto súvislosti sa stanovilo niekoľko referenčných hodnôt v oblasti vzdelávania, pričom v rámci vzdelávania dospelých bola stanovená referenčná hodnota zameraná na monitorovanie účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní, konkrétne do roku 2020 by sa malo na celoživotnom vzdelávaní zúčastniť v priemere najmenej 15 % dospelých vo veku 25 až 64 rokov (Classification, 2016). Treba však pod-

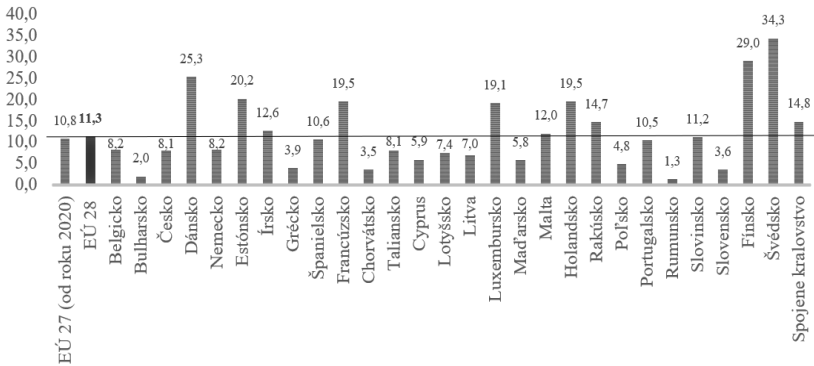
tknúť, že uvedený cieľ je problematický, nakoľko berie do úvahy len formálne vzdelávanie a niektoré formy neformálneho vzdelávania (Drinkova, 2019). Uplynulo desať rokov od prijatia tohto strategického rámca členskými štátmi Európskej únie, možno však konštatovať, že pokrok v dosahovaní miery účasti na vzdelávaní dospelých smerom k dosiahnutiu cieľa EÚ je nedostačujúci, resp. pomalý (Ebner, 2019).

V roku 2019 bola táto miera účasti na vzdelávaní na úrovni cca 11 %, pričom sa za posledných päť rokov zvýšila iba nepatrne. Možno konštatovať, že vzhľadom na pomalý nárast účasti dospelých na vzdelávaní za spomínaných posledných päť rokov, pravdepodobne 15 %-tná referenčná hodnota do roku 2020 nebude splnená. Uvedená skutočnosť je znepokojujúca aj vzhľadom na výsledky Programu pre medzinárodné hodnotenie kompetencií dospelých (PIAAC), z ktorých vyplýva, že s nízkou gramotnosťou v oblasti čítania a počítania a rovnako tiež s nízkou úrovňou digitálnych zručností zápasí značný počet dospelých v EÚ. Navyše, napr. údaje o digitálnych zručnostiach poukazujú na vzťah medzi úrovňou týchto zručností a vekom. Z najaktuálnejších údajov za rok 2019 vyplýva, že vo vekovej skupine 16 až 24 rokov malo základné alebo vyššie ako základné digitálne zručnosti 80 % ľudí. U vekovej skupiny 25 až 54-ročných to bolo už len 64 % a u ľudí vo veku 55 až 74 rokov dokonca len 33 % (Maľa, 2020b).

Podľa najaktuálnejších údajov v databáze Eurostat sa v roku 2019 zúčastnilo na formálnej alebo neformálnej vzdelávacej činnosti 11,3 % dospelých v EÚ, čo zároveň predstavuje len mierny medziročný nárast z 11,1 % v roku 2018. Sprievodným znakom sú navyše značné rozdiely medzi členskými štátmi. Hoci niektoré členské krajiny prekročili stanovenú referenčnú hodnotu v účasti dospelých na vzdelávaní (15 %), iné výrazne zaostávajú. Miera účasti osôb vo veku 25 až 64 rokov na vzdelávaní sa v roku 2019 sa pohybovala od 34,3 % vo Švédsku až po najnižšiu hodnotu na úrovni 1,3 % v Rumunsku (obrázok 1.)

Za osobitnú zmienku stojí fakt, že okrem značných rozdielov medzi členskými štátmi možno badať aj výrazné odlišnosti medzi rôznymi podskupinami dospelých, napr. medzi osobami s vyššou a nižšou úrovňou kvalifikácie. Konkrétne, ako vyplýva z údajov databázy Eurostat za rok 2019 (Eurostat, 2020c), v EÚ28 sa na vzdelávacej činnosti zúčastnilo 19 % ľudí s vysokoškolským vzdelávaním v porovnaní s iba 4,5 % osôb so základnými zručnosťami.

Ako ukazuje súhrnná štatistická správa o vzdelávaní dospelých v EÚ (Molyneux *et al.*, 2020) vychádzajúca z výsledkov Prieskumu vzdeláva-

1 Obrázok: Účast dospelých vo veku 25 až 64 rokov na celoživotnom vzdelávaní¹ v % v roku 2019

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z: (Eurostat, 2020b)

nia dospelých² (Eurostat, 2016; Eurostat, 2019; Eurostat, 2020a) zverejnená v auguste tohto roku, u dospelých je neformálne vzdelávanie oveľa bežnejšie ako formálne vzdelávanie. V priemere v EÚ28 sú hlavným typom poskytovateľov neformálneho vzdelávania zamestnávateľa. Až 84 % dospelých vo veku od 25 do 64 rokov sa zúčastňuje na neformálnom vzdelávaní, ktoré je spojené so zamestnaním. Zamestnávateľa majú tendenciu byť silne zapojení v plnej miere alebo aspoň čiastočne do jeho financovania.

Čoraz dominantnejšiu úlohu vzdelávania a odbornej prípravy počas celého života v európskom kontexte potvrdzuje aj fakt, že právo na kvalitné a inkluzívne vzdelávanie, odbornú prípravu a celoživotné vzdelávanie je prvou hlavnou zásadou Európskeho piliera sociálnych práv vyhláseného v roku 2017 (Európsky pilier, 2017) Európskym parlamentom, Radou a Európskou komisiou. Vzdelávanie, a najmä vzdelávanie dospelých, môže

- 1 Ukazovateľ meria podiel ľudí vo veku od 25 do 64 rokov, ktorí uviedli, že absolvovali formálne alebo neformálne vzdelávanie a odbornú prípravu počas štyroch týždňov pred prieskumom. Údaje pochádzajú z prieskumu pracovných síl v EÚ (EU-LFS).
- 2 Prieskum „AES“ poskytuje prehľad účasti dospelých vo veku 25-64 rokov na vzdelávaní a odbornej príprave (formálne, neformálne vzdelávanie a odborná príprava a informálne učenie sa) za posledných 12 mesiacov. Pilotný prieskum sa uskutočnil v roku 2007 a od prieskumu z roku 2011 sa vykonáva každých päť rokov.

zohrávať dôležitú úlohu pri formovaní budúcnosti Európy (EAEA, 2019). Dôraz na vzdelávanie dospelých je v reakcii na dopyt po nových zručnostiach a udržateľnej produktivite v čoraz viac digitalizovanom svetovom hospodárstve pre Európu nevyhnutný (Európska komisia, 2020). Umožňuje dospelým prispôbiť sa zmenám na trhu práce a v spoločnosti, najmä pokiaľ ide o nízkokvalifikovaných a starších pracovníkov.

Vychádzajúc z najaktuálnejšej súhrnnej správy zverejnenej Európskou komisiou v roku 2019 s názvom *Adult Learning policy and provision in the Member states of the EU* (Andriescu *et al.*, 2019) o súčasnej situácii vnútroštátnych politík a systémov vzdelávania dospelých v podmienkach EÚ možno konštatovať, že vzdelávanie dospelých sa v členských krajinách EÚ výrazne líši a programy vzdelávania a odbornej prípravy sa vyznačujú rozmanitosťou. S cieľom poskytnúť určitý základný rámec na identifikáciu súčasnej podoby vzdelávania dospelých v členských krajinách EÚ možno v kontexte zverejnenej správy vymedziť nasledovné hlavné typy vzdelávania dospelých, v rámci ktorých sú v členských krajinách prijímané opatrenia a poskytované programy vzdelávania dospelých. Sú zamerané na (Andriescu *et al.*, 2019):

- *pomoc dospelým pri zlepšovaní ich základných zručností* – tento typ vzdelávania dospelých zahŕňa opatrenia a programy zamerané na zlepšenie gramotnosti, špeciálne matematickej a digitálnej gramotnosti, ako aj programy užšie zamerané na konkrétne typy základných zručností, napr. na zlepšenie jazykových zručností pre cudzincov. Zahŕňa teda i programy zamerané na ľudí, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku alebo neukončili povinnú školskú dochádzku i programy cielene orientované na znevýhodnené skupiny dospelých (napr. na rómske komunity, migrantov). V kontexte politiky EÚ v oblasti vzdelávania dospelých sú považované za základné stavebné kamene pri získavaní ďalších vedomostí a zručností. Zväčša sú poskytované v systéme formálneho vzdelávania, napr. na stredných školách, ktoré v tomto zmysle zohrávajú dôležitú úlohu, ale aj v iných organizáciách, napr. prostredníctvom súkromných poskytovateľov. V mnohých prípadoch majú vzdelávajúci príležitosť získať základnú kvalifikáciu;
- *pomoc dospelým dosiahnuť uznávanú kvalifikáciu* nielen prostredníctvom formálneho systému vzdelávania, ale aj uznaním výsledkov vzdelávania získaných mimo neho. Konkrétnym príkladom môže byť spomenutie uznávania výsledkov neformálneho a informálneho vzdelávania vo Francúzsku (Rusňák, 2019), ktoré má dlhoročné skúsenosti v oblasti validácie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Treba

podotknúť, že práve zriaďovanie komplexných vnútroštátnych systémov na uznávanie výsledkov predchádzajúceho neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa má v európskom priestore mimoriadny význam, nakoľko umožňuje jednotlivcom získať kvalifikáciu aj mimo formálneho procesu vzdelávania. Opatrenia orientované na validáciu neformálneho vzdelávania a informálneho učenia vo v podmienkach EÚ reflektujú na požadovanú čoraz flexibilnejšiu pracovnú silu v kontexte meniaceho sa trhu práce. Vytvorenie príležitostí pre neformálne vzdelávanie a informácie učenie môže významnou mierou podporiť motiváciu k celoživotnému vzdelávaniu a zohrať podstatnú úlohu v zamestnateľnosti. Uvedené tvrdenie v podstate reflektuje na Odporúčanie rady z 20 decembra 2012 o uznávaní neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa (Dubcová, 2012), teda na jeden z rozhodujúcich nástrojov zameraných na podporu rozvoja systémov pre uznávanie nadobudnutých kompetencií mimo formálneho (školského) vzdelávania; ako aj na Berlínsku deklaráciu o validácii predchádzajúceho učenia sa (Šilhár, 2019) prijatú aj za účasti zástupcov Európskej komisie v roku 2019 na 3. ročníku Bienále validácie výsledkov predchádzajúceho vzdelávania v Berlíne;

- *pomoc dospelým rozvíjať ďalšie (nie odborné) vedomosti a zručnosti* – zahŕňa vzdelávanie zamerané napr. na osobný rozvoj, životný štýl, neformálne vzdelávanie v komunite;
- *ulahčenie prechodu nezamestnaných alebo osôb ohrozených nezamestnanosťou na trh práce* zahrňujúce široké spektrum opatrení a programov pre rôzne cieľové skupiny a s rôznou dĺžkou ich trvania s cieľom zvýšiť zamestnateľnosť jednotlivcov, napr. rekvalifikáciu;
- *sprístupnenie vysokoškolského vzdelávania dospelým*, teda vytvárať príležitosti na rozšírenie prístupu ich účasti na vysokoškolskom vzdelávaní (napr. prostredníctvom online vzdelávania);
- *rozvíjanie pracovných zručností dospelých* (napr. kurzy zamerané na rozvíjanie manažérskeho zručností, školenia) (Andriescu *et al.*, 2019).

V rámci zistení vyplývajúcich z vyššie uvedenej súhrnnej správy môžeme tiež prezentovať súčasnú situáciu systémov vzdelávania dospelých v členských krajinách EÚ z pohľadu ich silných a slabých stránok. V tejto súvislosti sa môžeme oprieť o najaktuálnejšie vyjadrenia expertov a o spracované národné správy (Andriescu *et al.*, 2019). Z nich vyplynulo, že približne až 70 % expertov a 65 % národných správ považuje za silnú stránku ich

systemu vzdelávania silnejúcu spoluprácu a nárast partnerstiev na rôznych úrovniach (vrátane ministerstiev, poskytovateľov vzdelávania dospelých, regionálnych a miestnych orgánov, inštitúcií mapujúcich potreby trhu práce atď.). Silnou stránkou je v oblasti vzdelávania dospelých v členských krajinách i jeho zameranie sa na konkrétne cieľové skupiny, čo prezentuje až 80 % odovzdaných národných správ. Najväčšie zastúpenie v nich malo vzdelávanie zamerané na nízkokvalifikované a nezamestnané osoby. Ako ďalej z aktuálnej správy vyplynulo, treťou silnou stránkou systémov vzdelávania dospelých je samotná dostupnosť vzdelávania, ktoré je čoraz viac riadená dopytom, najmä vo väzbe na potrebu zosúladať vzdelávanie dospelých s potrebami trhu práce. V tejto súvislosti približne až 50 % národných správ obsahovalo informáciu, ktorá odkazovala na vzdelávanie dospelých, ktoré je čoraz viac riadené dopytom po vzdelávaní s osobitným zameraním sa na odborné vzdelávanie dospelých.

Na druhej strane, členské krajiny poukázali aj na nedostatky ich systémov vzdelávania dospelých. Najčastejšie poukázali na zložité a roztrieštené prostredie poskytovateľov vzdelávania, prejavujúce sa napr. nedostatočnou koordináciou a spoluprácou medzi poskytovateľmi pri tvorbe ponuky vzdelávacích aktivít a ich implementácie do praxe. Rovnako poukázali tiež na nedostatočné financovanie vzdelávania dospelých z verejných zdrojov prejavujúce sa, napr. nedostatočnou kvalitou zabezpečenia vzdelávania či nerovnováhou v poskytovaní služieb vzdelávania; ale aj na nedostatok údajov pre poskytovanie informácií o vzdelávacích potrebách študujúcich a o potrebách trhu práce, ako aj o predvídaní budúcich potrieb v oblasti zručností.

Tabuľka I: *Syntéza hlavných silných a slabých stránok systémov vzdelávania dospelých v členských krajinách EÚ*

Silné stránky	Slabé stránky
silnejúca spolupráca a partnerstvo	roztrieštené vzdelávacie prostredie
orientácia na cieľové skupiny	nedostatočné verejné investície do vzdelávania
vzdelávanie riadené dopytom	nedostatočná údajová základňa

Zdroj: Andriescu *et al.*, 2019, s. 98

3 SÚČASNÉ VÝZVY V OBLASTI CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA S AKCENTOM NA VZDELÁVANIE DOSPELÝCH

Schopnosť adaptovať sa na nové podmienky v rýchlo meniacom sa svete je viazaná na zabezpečenie správnej ponuky zručností. Jedná sa však o náročný proces. Ako vyplýva z údajov Education at a Glance 2019, účasť dospelých na vzdelávaní a odbornej príprave je v priemere o 40 percentuálnych bodov nižšia u dospelých s nízkym vzdelaním, teda u tých, ktorí to najviac potrebujú, ako u dospelých s vyšším vzdelaním. Globalizácia síce poskytla veľa príležitostí, vyvolala však aj tvrdú konkurenciu v oblasti zručností. Hoci sa očakáva, že nárast umelej inteligencie bude mať pozitívny dopad na zvýšenie produktivity v mnohých odvetviach, na druhej strane to bude znamenať aj urýchlenie tempa zásadnej zmeny spôsobu vykonávania niektorých úloh. Pre mnohých ľudí to znamená, hľadať odpovede na otázku, ako sa prispôbiť. Reakciou na tieto výzvy v jednotlivých štátoch je rozšírenie prístupu k vzdelávaniu, keď sa tradičný lineárny postup prostredníctvom vzdelávania, od primárneho až po terciárne, postupne nahrádza holistickejšou víziou celoživotného vzdelávania a teda podporovaním flexibilnejších ciest k vzdelávaniu vrátane spolupráce s kľúčovými zainteresovanými aktérmi vo vzdelávaní vrátane zamestnávateľov (OECD, 2019).

V tejto súvislosti možno konštatovať, že súčasťou výzvou pre oblasť celoživotného vzdelávania s akcentom na vzdelávanie dospelých je prepájanie jednotlivých foriem celoživotného vzdelávania, čo môže viesť k synergickému efektu vo vzťahu k rozvíjaniu tvorivej osobnosti jednotlivca. Neformálne vzdelávanie môže dopĺňaním formálneho vzdelávania poskytnúť požadované zručnosti. Faktom však je, že hoci sa samotný pojem vo vzdelávacích politikách objavuje už desaťročie, širokej verejnosti nie je dostatočne jasný. V európskom kontexte je teda potrebné zamerať sa na súdržnosť formálneho vzdelávania, neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Vo väzbe na uznávanie získaných kompetencií musia mať neformálne vzdelávanie a informálne učenie rovnocenný význam s formálnym vzdelávaním (Novotná, 2019).

Mimoriadna situácia spojená s COVID-19 je ďalším zlomom v histórii, ktorá zdôrazňuje význam neformálneho vzdelávania dospelých. Dnes je dokonca potrebnéjšie ako kedykoľvek predtým, najmä pre ľudí, ktorým bariéry vo vzdelávaní zhoršila súčasná situácia spojená s COVID-19. Vychádzajúc

z prieskumov, ako napr. konkrétne z prieskumu OECD PIAAC, u dospelých s nižšou úrovňou vzdelania, s horšie platenými pracovnými miestami je najmenej pravdepodobné, že sa zúčastnia na vzdelávaní dospelých. Podobne je to aj v prípade staršej populácie. Globálna pandémia pravdepodobne pre tieto skupiny prehĺbi a vytvorí ďalšie bariéry vo vzdelávaní (Kihrer, 2020; Boeren, *et al.*, 2020). Na uvedené skutočnosti poukázala podobne aj Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých – EAEA vo svojom vyhlásení v apríli 2020, v ktorom uvádza, že neformálne vzdelávanie zohráva kľúčovú úlohu pri sociálnom začleňovaní najzraniteľnejších skupín v spoločnosti, ktoré najviac trpia krízou, pretože to nie sú len osoby, ktoré sú vystavené veľkému riziku straty zamestnania a finančných, ako aj sociálnych perspektív, ale tiež osoby, ktorým častokrát chýbajú počítačové, digitálne zručnosti a prístup k IKT, teda to, čo je potrebné na účasť na online vzdelávaní (EAEA, 2020).

V súčasných podmienkach, viac ako kedykoľvek predtým, môže zohrať práve vzdelávanie dospelých rozhodujúcu úlohu pri formovaní budúcnosti Európy (Novotná, 2020). Investície do zručností sú v záujme udržateľnej obnovy po pandémii COVID-19 prioritou i nového programu Európskej komisie predstaveného dňa 1. júla tohto roku. Program s názvom *Európsky program v oblasti zručností pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť* stavia zručnosti (European Commission, 2020a) do centra pozornosti politického programu EÚ. Zámerom je zaručiť, aby sa právo na odborné vzdelávanie a celoživotné vzdelávanie zakotvené v Európskom pilieri sociálnych práv realizovalo v celej Európe. Demografické trendy, zelená a digitálna transformácia prinášajú zmeny na trhu práce. Pandémia Covid-19 uvedené zmeny ešte viac urýchlila a priniesla nové kariérne výzvy, ktoré sa týkajú mnohých ľudí v Európe. V dôsledku tejto krízy sa budú mnohí Európania musieť v záujme prispôsobenia sa zmenám na trhu práce rekvifikovať získaním nových zručností alebo zlepšiť už existujúce zručnosti (EPALE, 2020). Program stanovuje dvanásť iniciatív, cieľom ktorých je zvýšiť relevantnosť zručností v podmienkach EÚ, a tak zabezpečiť sociálnu spravodlivosť, posilniť udržateľnú konkurencieschopnosť a budovať odolnosť EÚ. K realizácii týchto iniciatív majú prispieť zdroje z rozpočtu EÚ na roky 2021–2027 (Európsky sociálny fond+, Erasmus+, InvestEU, Digitálna Európa) i prostriedky z Next Generation EU v rámci mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti (Drinkova, 2020).

V rámci zverejnených iniciatív možno spomenúť s ohľadom na skúmanú tému v štúdiu najmä tri iniciatívy v oblasti podpory vzdelávania dospelých v podobe:

- prípravy nových priorít pre Európsku agendu pre vzdelávanie dospelých a podpory občianskych kompetencií, finančnej, environmentálnej, mediálnej a zdravotnej gramotnosti (iniciatíva Zručnosti pre život);
- stimulovania vzdelávania dospelých prostredníctvom prenositeľných a kvalitných nárokov na vzdelávanie (iniciatíva v rámci individuálnych vzdelávacích účtov) a
- vytvorenia európskych štandardov s cieľom podporiť uznávanie krátkodobých vzdelávacích kurzov a školení (iniciatíva Európsky prístup k mikrosvedčeniam) (Drinkova, 2020).

Program stanovil kvantitatívne ciele zamerané na zvyšovanie úrovne zručností a na získavanie nových zručností (rekvalifikácie), ktoré sa majú dosiahnuť v priebehu nasledujúcich 5 rokov. Pohľad na stanovené ciele v porovnaní s aktuálnym stavom prezentuje nasledujúca tabuľka II.

Do roku 2025 by sa tak malo uskutočniť 540 miliónov vzdelávacích aktivít pre dospelých vrátane 60 miliónov pre dospelých s nízkou kvalifikáciou a 40 miliónov pre nezamestnaných. Počet dospelých so základnými digitálnymi zručnosťami by sa mal zvýšiť na 230 miliónov (Drinkova, 2020).

Na reštartovanie ekonomiky, využitie výhod digitálnej a zelenej transformácie je kľúčové, aby sa vzdelávanie dospelých stalo v EÚ realitou. Nakoľko zručnosti čoraz rýchlejšie zastarávajú, je čoraz dôležitejšia skutočnosť, že hoci počiatočné vzdelávanie zostáva zásadné, predstavuje len začiatok vzdelávania počas celého života, teda aj vo vyššom veku. Napriek tomu sa každý rok na vzdelávaní zúčastňujú menej ako dvaja z piatich dospelých (European Commission, 2020a).

Vplyvom pandémie COVID-19 bol prístup k vzdelávaniu dospelých v mnohých krajinách dramaticky obmedzený. Poskytovatelia vzdelávania dospelých v celej Európe sa snažili obnoviť svoje vzdelávacie aktivity najmä prostredníctvom digitalizácie a dištančného vzdelávania. Najväčšou prekážkou dištančného vzdelávania je nedostatok digitálnych zručností, čo sa vzťahuje na značnú časť dospelých v Európe, pretože dve pätiny dospelých populácie nemajú ani základné digitálne zručnosti (Maľa, 2020a). COVID-19 pandémia nastolila potrebu získavania digitálnych zručností a schopností s akcentom pre starších ľudí, ale aj budovania odolnosti (Novotná, 2020). Zdôraznila dôležitý význam správnych schopností pre jednotlivcov z pohľadu pracovnej i sociálnej perspektívy. Zároveň odhalila obmedzenia súčasnej digitálnej pripravenosti, nakoľko hoci v súčasnosti minimálne 85 % pracovných

Tabuľka II: Ciele zvyšovania úrovne zručností a získavania nových zručností

Stanovený cieľ do roku 2025	Aktuálny stav
Účasť dospelých vo veku od 25 do 64 rokov na vzdelávaní počas 12 mesiacov má dosiahnuť mieru 50 %.	38 % (2016)
Účasť dospelých s nízkou kvalifikáciou vo veku od 25 do 64 rokov na vzdelávaní počas 12 mesiacov má dosiahnuť mieru 30 %.	18 % (2016)
Podiel nezamestnaných dospelých vo veku od 25 do 64 rokov s nedávnou skúsenosťou so vzdelávaním* má dosiahnuť mieru 20 %.	11 % (2019)
Podiel dospelých vo veku od 16 do 74 rokov so základnými digitálnymi zručnosťami má dosiahnuť mieru 70 %.	56 % (2019)

Zdroj: vlastné spracovanie z: (European Commission, 2020a, s. 19)

*„Nedávna skúsenosť so vzdelávaním“ zahŕňa účasť na formálnom alebo neformálnom vzdelávaní a odbornej príprave počas posledných 4 týždňov.

miest vyžaduje určitú úroveň digitálnych schopností, iba 56 % dospelých (údaj za rok 2019) malo minimálne základné digitálne zručnosti (European Commission, 2020b).

Ukázala tiež, aké dôležité je, aby dospelí mali základnú zdravotnú gramotnosť, ktorá pripravuje jednotlivcov na získanie, pochopenie a použitie informácií, na prijímanie rozhodnutí a opatrení v čase krízy (Kihrer, 2020). Napr. súčasná štúdia H. Lopes a V. McKay (Lopes, McKay, 2020) dokonca zdôrazňuje, že vzdelávanie dospelých by sa malo chápať ako neoddeliteľný prvok každej národnej núdzovej stratégie a to tak z hľadiska predchádzajúcej prípravy na možné budúce núdzové situácie ako aj z hľadiska reakcie na danú mimoriadnu udalosť, napríklad ako v prípade súčasnej pandémie COVID-19.

V európskom priestore sa vzhľadom na uvedené skutočnosti stáva výzvou a nevyhnutnosťou potreba zdokonaľovania a prispôsobovania schopností (European Commission, 2020b). Európa potrebuje silný sektor vzdelávania dospelých, aby mohla dnes a v nasledujúcich rokoch, viac ako kedykoľvek predtým, čeliť hospodárskym, sociálnym a environmentálnym výzvam. V tejto súvislosti v už spomínanom vyhlásení z apríla 2020, EAEA vyzýva EÚ posilňovať stratégie vzdelávania dospelých na úrovni EÚ, najmä Európsky program pre vzdelávanie dospelých, nakoľko súčasná pandémia okrem orientácie na zručnosti ukazuje, že vzdelávacie oblasti, ako zdravotná výchova,

občianska výchova, nie sú dôležité iba pre jednotlivcov, ale sú tiež nevyhnutnosťou pre obnovu ekonomík. V tejto súvislosti možno spomenúť, že v severských a nemecky hovoriacich krajinách sú tieto oblasti už dlho úspešne integrované do vzdelávacích programov pre dospelých. Okrem toho naliehavou výzvou zo strany EAEA je tiež poskytovať štrukturálnu podporu krajinám, ktoré ešte nemajú silné štruktúry vzdelávania dospelých (EAEA, 2020).

Výzvou pre nasledujúce obdobie pri prekonávaní krízy v celej Európe je zabezpečenie primeraného a stabilného financovania, pričom sa nesmie zabúdať na podporu zraniteľných skupín. Predpokladá sa, že štandardom v oblasti vzdelávania dospelých sa stane kombinácia dištančného a prezenčného vzdelávania, pričom sa ale nesmie zabudnúť na dôležitú skutočnosť, že dištančné vzdelávanie nemusí vyhovovať všetkým cieľovým skupinám (napríklad dospelým so špeciálnymi potrebami) (Maľa, 2020a).

ZÁVER

V podmienkach EÚ síce význam vzdelávania dospelých rezonuje, avšak pokrok v dosahovaní miery účasti na vzdelávaní dospelých smerom k dosiahnutiu cieľa EÚ je nedostatočný. Možno konštatovať, že vzhľadom na pomalý nárast miery účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní, pravdepodobne nebude splnená stanovená referenčná hodnota do roku 2020. Navyše sa vzdelávanie dospelých v členských krajinách vyznačuje značnými rozdielmi. Na jednej strane niektoré členské krajiny dokonca prekročili stanovenú referenčnú hodnotu v účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní, na druhej strane však niektoré výrazne zaostávajú. Okrem toho možno badať výrazné rozdiely medzi vyššou účasťou dospelých s vysokoškolským vzdelávaním v porovnaní s osobami so základnými zručnosťami, pričom práve nízkokvalifikovaným dospelým poskytuje vzdelávanie možnosť prispôsobiť sa zmenám na trhu práce.

Vzdelávanie dospelých sa v členských krajinách EÚ výrazne líši a programy vzdelávania a odbornej prípravy sa vyznačujú rozmanitosťou, pričom nedostatky v ich systémoch vzdelávania dospelých sú spájané najmä s roztriešteným prostredím poskytovateľov vzdelávania, s nedostatočným financovaním vzdelávania dospelých z verejných zdrojov a nedostatočnou údajovou základňou pre poskytovanie informácií o vzdelávacích potrebách študu-

júcich a o súčasných i budúcich potrebách trhu práce. Faktom tiež je problém značného počtu dospelých v EÚ s nízkou gramotnosťou v oblasti čítania a počítania. Rovnako tiež v oblasti digitálnych zručností, pričom sprievodným javom je výrazne klesajúca úroveň základných alebo vyšších ako základných digitálnych zručností s vekom dospelej populácie.

Z pohľadu foriem vzdelávacích aktivít možno konštatovať preferovanie neformálneho vzdelávania, pričom najčastejším poskytovateľom sú zamestnávateľia.

Snaha prispôbiť sa zmenám na trhu práce, demografickej, zelenej a digitálnej transformácii, automatizácii, novým technológiám vedie jednotlivé členské štáty k rozšíreniu holistickejšej vízie celoživotného vzdelávania a k spolupráce s kľúčovými zainteresovanými aktérmi vo vzdelávaní. Súčasnou výzvou je tiež prepájanie jednotlivých foriem celoživotného vzdelávania a zameranie sa na ich súdržnosť. V nadväznosti na uznávanie získaných kompetencií zosilňuje potreba zabezpečiť rovnocenný význam neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa s formálnym vzdelávaním.

Súčasná situácia spojená s COVID-19 ešte viac zdôraznila význam neformálneho vzdelávania dospelých, najmä pre najzraniteľnejšie skupiny ľudí, ktorým vytvorila alebo prehĺbila bariéry vo vzdelávaní (najmä u staršej populácie, dospelého obyvateľstva s nízkou kvalifikáciou). Pandémia COVID-19 tiež zdôraznila ešte vo väčšej miere problém obmedzenej digitálnej pripravenosti, potrebu významu správnych schopností z pracovnej i sociálnej perspektívy a potrebu budovania odolnosti. Okrem orientácie na zručnosti odhalila aj ďalšie kľúčové oblasti vo vzdelávaní, ktoré sú v európskom priestore výzvou a nevyhnutnosťou, napr. potrebu zdravotnej a občianskej výchovy. Predostrela nové výzvy zamerané na posilnenie stratégie vzdelávania dospelých na úrovni EÚ, na podporu občianskej, finančnej, environmentálnej zdravotnej gramotnosti, na poskytovanie štrukturálnej podpory krajinám, v ktorých absentuje a na zabezpečenie stabilného a primeraného financovania s osobitnou podporou pre zraniteľné skupiny dospelej populácie.

Príspevok je čiastkovým výstupom riešenia výskumného grantu VEGA č. 1/0367/17 Ekonomické, legislatívne a inštitucionálne predpoklady a perspektívy rozvoja sociálnej a solidárnej ekonomiky v krajinách V4 vo väzbe na podporu sociálnej inklúzie.

LITERATURA

- Andriescu, M. *et al.* (2019). Adult Learning policy and provision in the Member states of the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. Dostupné z: https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/sprava_al.pdf
- Boeren, E. *et al.* (2020). “COVID-19 and the Future of Adult Education: An Editorial” *Adult Education Quarterly* 70(3): 201–204. DOI: <https://doi.org/10.1177/0741713620925029>
- Classification of learning activities (CLA), Manuál. (2016). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/7659750/KS-GQ-15-011-EN-N.pdf/978de2eb-5fc9-4447-84d6-d0b5f7bee723>
- Drinkova, M. (2019). Informálne učenie ako kyslík pre celoživotne sa učiacu spoločnosť Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/informal-learning-oxygen-lifelong-learning-society>
- Drinkova, M. (2020). Európsky program v oblasti zručností pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/content/europsky-program-v-oblasti-zrucnosti-pre-udrzatelnu-konkurencieschopnost-socialnu>
- Dubcová, K. (2012). Odporúčanie Rady z 20. decembra 2012 o potvrdzovaní neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, 2012/C 398/01. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/resource-centre/content/odporucanie-rady-z-20-decembra-2012-o-potvrdzovani-neformalneho-vzdelavania>
- EAEA (2019). The Future of Adult Learning in Europe. Dostupné z: <https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/12/The-future-of-adult-learning-in-Europe.pdf>
- EAEA (2020). Resilience of Individuals, Communities and Economies: We need more Adult Learning and Education in and after the Coronavirus Pandemic. EAEA Statement. Dostupné z: <https://eaea.org/wp-content/uploads/2020/04/EAEA-statement-on-COVID-19-and-ALE.pdf>
- Ebner, G. (2019). ET2020: What will come after 2020? Dostupné z: <https://eaea.org/2019/09/30/et2020-what-will-come-after-2020/>
- EPALE (2020). Komisia predstavila európsky program v oblasti zručností pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/content/komisia-predstavila-europsky-program-v-oblasti-zrucnosti-pre-udrzatelnu-konkurencieschopnost>

- European Commission. (2020a). European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sk&catId=89&newsId=9723&furtherNews=yes>
- European Commission (2020b). Questions and answers: European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1197
- Európska komisia (2020). Politika EÚ v oblasti vzdelávania dospelých. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_sk
- Európsky pilier sociálnych práv v 20 zásadách (2017). Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_sk
- Eurostat (2016). *UNESCO OECD Eurostat (UOE) joint data collection – methodology*. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/UNESCO_OECD_Eurostat_\(UOE\)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Basic_concepts_and_definitions](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/UNESCO_OECD_Eurostat_(UOE)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Basic_concepts_and_definitions)
- Eurostat (2019). *Adult Education Survey (AES) methodology*. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_Education_Survey_\(AES\)_methodology#Basic_concepts](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_Education_Survey_(AES)_methodology#Basic_concepts)
- Eurostat (2020a). Adult Education Survey. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/trng_aes_12m0_esms.htm
- Eurostat (2020b). *Adult participation in learning by sex*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/sdg_04_60_esmsip2.htm
- Eurostat (2020c). Participation rate in education and training (last 4 weeks) by sex and educational attainment level. Dostupné z: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Fournier, Y. *et al.* (2018). Education in Europe: Key Figures. Dostupné z: <https://www.education.gouv.fr/education-europe-key-figures-ed-2018-11942>
- Kihrer, R. (2020). *Adult Education: Now More Than Ever*. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/node/160201>
- Lopes, H., McKay, V. (2020). Adult learning and education as a tool to contain pandemics: The COVID-19 experience. *Int Rev Educ* 66, 575–602 (2020). DOI: <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09843-0>

- Maľa, P. (2020a). Elm Magazine: neočakávané zmeny a vzdelávanie dospelých. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/elm-magazine-neocakavane-zmeny-vzdelavanie-dospelych>
- Maľa, P. (2020b). *Vzdelávanie dospelých v správe o pokroku pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja*. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/vzdelavanie-dospelych-v-sprave-o-pokroku-pri-dosahovani-cielov-trvalo-udrzatelneho-rozvoja>
- Molyneux, J. *et al.* (2020). *Adult learning statistical synthesis report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8337&furtherPubs=yes>
- Novotná, E. (2019). *Prepájanie formálneho a neformálneho vzdelávania – výzva pre vzdelávanie budúcnosti*. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/prepajanie-formalneho-neformalneho-vzdelavania-vyzva-pre-vzdelavanie-buducnosti>
- Novotná, E. (2020). *Nový a silný program vzdelávania dospelých v Európe # AL Eagenda2027*. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/novy-silny-program-vzdelavania-dospelych-v-europe-aleagenda2027>
- OECD (2019). *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>
- Rusňák, T. (2019). *Prezentácia francúzskych skúseností v oblasti validácie pre slovenskú odbornú verejnosť*. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/en/node/104571>
- Sustainable development in the European Union. *Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context*. (2020). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/11011074/KS-02-20-202-EN-N.pdf/334a8cfe-636a-bb8a-294a-73a052882f7f>
- Šilhár, K. (2019). *Berlínska deklarácia o validácii predchádzajúceho učenia sa*. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/sk/resource-centre/content/berlinska-deklaracia-o-validacii-predchadzajuceho-ucenia-sa>
- UIS (2012). *International Standard Classification of Education: ISCED-2011*, UNESCO Institute for Statistics, Montreal. Dostupné na <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>
- Uznesenie Rady o obnovenom európskom programe vzdelávania dospelých (2011). (2011/C 372/01). Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN)

Závery Rady z 12. mája 2009 o strategickom rámci pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave („ET 2020“) (2009). 2009/C 119/02. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN)

Kontakt

Ing. Simona Polonyová, PhD.: simona.polonyova@euba.sk